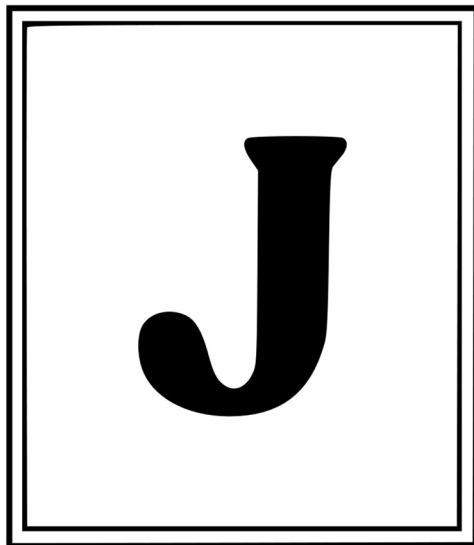

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

VOLUME | 4 ISSUE | 8 | JANUARY | 2026

JCWS

DAVLAT QARZI VA INFLYATSIYA O‘ZARO TA’SIRINING XALQARO TAJRIBASI

Narkuziyev Anvar Rustamovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti “Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrasida dotsenti, mustaqil tadqiqotchi (DSc)

e-mail: anvar.norquziyev824@gmail.com

Accepted Date:
January 05, 2026,
Published Date:
January 15, 2026

Journal Website: <https://d-prensa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under
a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

ANNOTATION:

Mazkur maqolada davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirining xalqaro tajribasi nazariy va empirik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar misolida davlat qarzi dinamikasi hamda inflyatsion jarayonlar o‘rtasidagi bog‘liqlik o‘rganilib, fiskal va monetar siyosat uyg‘unligining makroiqtisodiy barqarorlikka ta’siri baholanadi. Xalqaro amaliyot shuni ko‘rsatadiki, davlat qarzining inflyatsiyaga ta’siri bevosita emas, balki byudjet taqchilligini moliyalashtirish usullari, qarzning monetizatsiya darajasi, markaziy bank mustaqilligi va institutsional sifat omillari orqali shakllanadi. Ayrim davlatlarda fiskal dominantada qarzning ortishi inflyatsion bosimni kuchaytirgan bo‘lsa, boshqa mamlakatlarda qat’iy pul-kredit siyosati va samarali qarz boshqaruvi inflyatsiyani nazorat ostida ushlab turishga imkon bergan.

KEYWORDS:

davlat qarzi, inflyatsiya, fiskal siyosat, monetar siyosat, fiskal dominantada, qarz barqarorligi, makroiqtisodiy barqarorlik, xalqaro tajriba.

Kirish

So‘nggi o‘n yilliklarda davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik jahon makroiqtisodiy muhokamalarining markaziy mavzularidan biriga aylandi. Global inflyatsiya ham aynan shu davrda o‘zgaruvchan va keskin xarakter namoyon etdi. 2023-yilda jahondagi yillik inflyatsiya yuqori darajada saqlanib (dunyoda o‘rtacha yoki median ko‘rsatkich — taxminan 6–7% atrofida), 2024-yilda ta‘minot zanjiri bosimlarining zaiflashuvi va monetar qat‘iylashuv natijasida pasayish boshladi, 2025-yilda esa IMF va boshqa xalqaro tashkilotlar inflyatsiyaning davomiy susayishini qayd etmoqda (IMFning WEO prognozlariga ko‘ra global inflyatsiya 2023-yilda yuqori bo‘lib, 2024–2025 yillarda bosqichma-bosqich kamayishi kutilgan).

Biroq xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi munosabat oddiy chiziqli bog‘liqlik bilan izohlanmaydi. Masalan, yuqori davlat qarzi darajasiga ega bo‘lgan ba‘zi rivojlangan mamlakatlarda (Yaponiya va boshq.) inflyatsiya uzoq muddat past darajada qolgan, chunki markaziy banklar mustaqil va pul-kredit siyosati ishonchli. Aksincha, rivojlanayotgan mamlakatlarda nisbatan pastroq qarz darajasi bilan birga inflyatsiya yuqori bo‘lgan hollarga ham uchraydi — bu holat asosan fiskal intizom, valuta bozori barqarorligi va qarz moliyalashtirish mexanizmlarining farqliligiga bog‘liq. IMF va World Bank tahlillari davlat qarzi-inflyatsiya bog‘liqligi ko‘p omilli va institutsional kontekstga bog‘liq ekanligini tasdiqlaydi. So‘nggi uch yil (2023–2025) bo‘yicha qisqacha statistik ma‘lumotlar (xulosa sifatida, xalqaro rasmiy manbalar bo‘yicha):

Davlat qarzi (general government gross debt, % YAIM): global hukumat qarzi darajalari (guruh-o‘rtacha) 2023–2024 yillarda yuqori darajada qoldi; 2024-yilda global jami qarz 235% atrofida (umumiy — public + private), davlatlar bo‘yicha hukumat qarzining YAIMga nisbati esa WEO ma‘lumotlarida yuqori (regionlar bo‘yicha farqlar katta).

Inflyatsiya (headline CPI, y/y %): 2023 yilda global inflyatsiya yuqori bosqichda bo‘lib, jahondagi o‘rtacha/median daraja taxminan 6–7% bo‘ldi; 2024-yilda inflyatsiya pasayish tendensiyasiga o‘tdi (IMF WEO va World Bank ma‘lumotlarida 2024 yilda global inflyatsiya 5–6% oralig‘ida qayd etilgan), 2025 yilda esa davomli pasayish (IMF 2025 prognozi bo‘yicha 2025-yilda global inflyatsiya yana 4–5% atrofida) kuzatildi.³²

Mazkur tadqiqotda yuqoridagi statistik tendensiyalar asos qilib olindi va ustuvor e‘tibor quyidagi savollarga qaratildi: davlat qarzining inflyatsiyaga ta‘siri qaysi holatlarda kuchayadi; qarzning moliyalashtirish manbalari (ichki vs tashqi, monetizatsiya vs obligatsiyalar) qanday rol o‘ynaydi; hamda institutsional omillar (markaziy bank mustaqilligi, fiskal intizom va moliyaviy bozorlar rivojlanishi) o‘zgaruvchan natijalarni qanday modulyatsiya qiladi. Ushbu yondashuv nazariy konsepsiyalarni (monetar, keynsiy, fiskal-dominanta) global empirik ma‘lumotlar bilan bog‘lab, siyosat tavsiyalariga yo‘naltirilgan xulosalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili

Davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik masalasi makroiqtisodiyot fanida turli nazariy maktablar va olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. Ushbu masalaga oid ilmiy

³²

https://digitallibrary.un.org/record/4065012?ln=en&utm_source=chatgpt.com&v=pdf

qarashlar asosan monetar, keynsiy, neoklassik hamda zamonaviy fiskal-monetar yondashuvlar doirasida shakllangan.

Monetar maktab vakili Milton Friedman inflyatsiyani, avvalo, pul massasi o'sishi bilan bog'laydi va "inflyatsiya har doim va hamma joyda monetar hodisa" ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, agar davlat qarzi pul emissiyasi orqali moliyalashtirilsa, bu ortiqcha likvidlikni yuzaga keltirib, inflyatsion bosimni kuchaytiradi. Monetar yondashuv davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasidagi bog'liqlikni asosan pul-kredit siyosati orqali tushuntiradi.³³

Keyns maktab asoschisi John Maynard Keynes esa davlat qarzini iqtisodiy sikllarni tartibga solish vositasi sifatida baholaydi. Uning nazariyasiga ko'ra, iqtisodiy pasayish davrida qarz hisobidan davlat xarajatlarini oshirish yalpi talabni rag'batlantiradi va bandlikni tiklaydi. Biroq iqtisodiyot to'liq bandlikka yaqinlashganda fiskal kengayish inflyatsion bosimni kuchaytirishi mumkin. Demak, Keynsiy yondashuvda davlat qarzining inflyatsiyaga ta'siri iqtisodiy sharoitga bog'liq holda talqin qilinadi.³⁴

Neoklassik maktab vakili Robert J. Barro ilgari surgan Rikardo-Barro ekvivalentligi nazariyasiga ko'ra, davlat qarzi orqali moliyalashtirilgan xarajatlar kelajakda soliqlar oshishi bilan qoplanadi. Ratsional kutilmalar sharoitida xususiy

sektor jamg'armalarni oshiradi va yalpi talab o'zgarmaydi. Shu bois davlat qarzining inflyatsiyaga ta'siri neytral bo'lishi mumkinligi ta'kidlanadi.³⁵

Zamonaviy fiskal-monetar o'zaro ta'sir nazariyasida Thomas J. Sargent va Neil Wallace tomonidan ishlab chiqilgan "fiskal dominanta" konsepsiyasi muhim o'rin tutadi. Unga ko'ra, agar fiskal siyosat ustuvor bo'lib, markaziy bank byudjet taqchilligini moliyalashtirishga majbur bo'lsa, inflyatsiya kuchayishi mumkin. Bu yondashuv davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasidagi bog'liqlikni institutsional omillar bilan izohlaydi.

Empirik tadqiqotlar ham ushbu masalani turli nuqtai nazardan o'rganadi. Stanley Fischer, Ratna Sahay va Carlos A. Véghyuoqori inflyatsiya tajribasini tahlil qilib, byudjet taqchilligining monetizatsiyasi va qarzning nazoratsiz o'sishi inflyatsion spiralni kuchaytirishini asoslaydi.³⁶

Shuningdek, International Monetary Fund va World Bank tadqiqotlarida davlat qarzining barqarorligi iqtisodiy o'sish sur'ati, foiz stavkalari, byudjet muvozanati va institutsional sifat bilan bog'liq holda baholanadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, davlat qarzi o'zi inflyatsiyani keltirib chiqarmaydi, biroq uning moliyalashtirish mexanizmi va makroiqtisodiy siyosat uyg'unligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.³⁷

³³ Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy. *American Economic Review*, 58(1), 17. JSTOR: <https://www.jstor.org/stable/1831652>

³⁴ Keynes, J.M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. <https://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/>

³⁵ Barro, R.J. (1974). Are Government Bonds Net Wealth? *Journal of Political Economy*, 82(6), 1095–

1117.

<https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/260266>

³⁶ Sargent, T., & Wallace, N. (1981). Some Unpleasant Monetarist Arithmetic. *Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review*. <https://www.minneapolisfed.org/research/qr/qr531.pdf>

³⁷ World Bank (2022). International Debt Report. <https://www.worldbank.org/en/programs/debt-statistics>

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasidagi bog'liqlik bo'yicha yagona universal xulosa mavjud emasligini ko'rsatadi. Ushbu bog'liqlik mamlakatning institutsional rivojlanish darajasi, fiskal intizomi va monetar siyosat mustaqilligi bilan belgilanadigan murakkab va ko'p omilli jarayon sifatida talqin qilinadi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda jahon davlat qarzi dinamikasi va global inflyatsiya darajasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik xalqaro miqyosda nazariy va empirik yondashuv asosida tahlil qilindi.

Birinchidan, nazariy tahlil usuli orqali davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasidagi munosabatni tushuntiruvchi monetar, keynsiy va fiskal dominanta konsepsiyalari tizimlashtirildi. Qarzning monetizatsiya qilinishi, fiskal intizom darajasi hamda markaziy bank mustaqilligi asosiy konseptual omillar sifatida ko'rib chiqildi.

Ikkinchidan, empirik-statistik tahlil asosida 2023–2025-yillar bo'yicha davlat qarzi (% YAIMga nisbatan) va inflyatsiya darajasi (%) ko'rsatkichlari xalqaro ma'lumotlar bazalari — International Monetary Fund (WEO Database) hamda Organisation for Economic Co-operation and Development statistik ma'lumotlari asosida o'rganildi. Ko'rsatkichlar rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar kesimida solishtirildi.

Uchinchidan, dinamik qiyosiy tahlil yordamida pandemiya davridagi fiskal kengayish, global inflyatsion shok va monetar qat'iylashuv bosqichlari o'zaro bog'liqlikda baholandi.

Natijada davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasidagi bog'liqlik to'g'ridan-to'g'ri chiziqli emasligi, balki institutsional sifat, fiskal siyosat xususiyatlari va monetar boshqaruv mexanizmlariga bog'liq

murakkab makroiqtisodiy jarayon ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Natijalar va tahlillar

Davlat qarzining oshishi bilan bir vaqtda global inflyatsiya ham o'zgaruvchan xarakter kasb etdi. World Bank va Organisation for Economic Co-operation and Development statistikalariga ko'ra, 2022-yilda OECD mamlakatlarida inflyatsiya 9–10 foiz darajaga chiqib, so'nggi o'n yillikdagi eng yuqori ko'rsatkichlardan birini qayd etdi. Rivojlanayotgan davlatlarda esa inflyatsiya ayrim hollarda 12–14 foizgacha yetdi. 2023-yilda qat'iy pul-kredit siyosati natijasida inflyatsiya pasayish tendensiyasini namoyon qildi.

Biroq xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasida avtomatik yoki to'g'ridan-to'g'ri chiziqli bog'liqlik mavjud emas. Masalan, Yaponiya kabi mamlakatlarda davlat qarzi YAIMga nisbatan 250 foizdan yuqori bo'lishiga qaramay, inflyatsiya uzoq yillar davomida past darajada saqlanib kelgan. Aksincha, ayrim rivojlanayotgan davlatlarda nisbatan past qarz darajasiga qaramay, monetar beqarorlik va fiskal nomutanosibliklar yuqori inflyatsiyani yuzaga keltirgan.

Bu holat davlat qarzi va inflyatsiya o'zaro ta'sirining institutsional va siyosiy omillarga bog'liqligini ko'rsatadi. Agar byudjet taqchilligi qarz hisobidan moliyalashtirilib, keyinchalik monetizatsiya qilinsa, inflyatsion bosim kuchayishi mumkin. Aksincha, markaziy bank mustaqilligi va inflyatsion targetlash rejimi mavjud bo'lgan mamlakatlarda davlat qarzining oshishi inflyatsiyani keskin tezlashtirmaydi.

Shuningdek, global inflyatsiya dinamikasida tashqi omillar energiya narxlari, logistika uzilishlari, geosiyosiy ziddiyatlar muhim rol o'ynaydi. 2022-yildagi inflyatsion sakrash ko'proq taklif

tomoni shoklari bilan izohlanadi, bu esa davlat qarzining o'zi inflyatsiyaning yagona sababi emasligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, jahon davlat qarzi dinamikasi va global inflyatsiya ko'rsatkichlari o'rtasidagi munosabat murakkab va ko'p omilli xarakterga ega. Xalqaro tajriba shuni tasdiqlaydiki, davlat qarzining inflyatsiyaga ta'siri uning

hajmidan ko'ra, moliyalashtirish mexanizmi, fiskal intizom darajasi, monetar siyosat mustaqilligi hamda institutsional sifat bilan belgilanadi. Shu bois davlat qarzini boshqarishda makroiqtisodiy siyosatning muvozanatli va uyg'unligi barqaror rivojlanishning asosiy sharti hisoblanadi.

1-jadval.

Jahon davlat qarzi dinamikasi (% YAIMga nisbatan)³⁸

Yillar	Jahon o'rtacha	Rivojlangan davlatlar	Rivojlanayotgan davlatlar
2023	93–95 %	110–112 %	65–70 %
2024	94–96 %	111–113 %	67–72 %
2025	95–97 %	112–114 %	68–73 %

Keltirilgan ma'lumotlar International Monetary Fundning World Economic Outlook (WEO) Database bazasiga asoslangan bo'lib, 2023–2025-yillar davomida global davlat qarzining YAIMga nisbatan dinamikasini aks ettiradi.

2023-yilda jahon davlat qarzi YAIMga nisbatan 93–95 foiz oralig'ida shakllangan bo'lsa, 2024–2025-yillarda bu ko'rsatkichning 94–97 foizgacha bosqichma-bosqich oshishi prognoz qilinmoqda. Bu holat shuni ko'rsatadiki, pandemiyadan keyingi davrda davlat qarzi nisbatan barqarorlashgan bo'lsa-da, uning qisqarish tendensiyasi aniq kuzatilmayapti.

Ilmiy nuqtai nazardan, bunday holat fiskal konsolidatsiya jarayonlarining sekin borayotgani, davlat xarajatlarining yuqori darajada saqlanib qolayotgani va iqtisodiy o'sish sur'atlarining yetarlicha tez bo'lmaganligi bilan izohlanadi. Demak,

qarz yukining pasayishi YAIM o'sish sur'atlariga bevosita bog'liq.

Rivojlangan mamlakatlarda davlat qarzi darajasi 2023-yilda 110–112 foiz bo'lib, 2025-yilda 112–114 foizgacha oshishi kutilmoqda. Bu yuqori daraja quyidagi omillar bilan izohlanadi:

- Uzoq muddatli fiskal kengayish siyosati;
- Ijtimoiy majburiyatlar va qarz xizmatiga ketadigan xarajatlarning yuqoriligi;
- Demografik bosim (qarish jarayoni).

Shunga qaramay, rivojlangan davlatlarda moliya bozorlarining chuqurligi va past risk primasi tufayli yuqori qarz darajasi moliyaviy inqirozga avtomatik ravishda olib kelmaydi. Biroq foiz stavkalarining global oshishi sharoitida qarzga xizmat ko'rsatish xarajatlari ortib,

³⁸ World Economic Outlook (WEO) Database <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database>

fiskal barqarorlikka o'rtacha muddatli xatar tug'dirishi mumkin.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda qarz darajasi 2023-yildagi 65–70 foizdan 2025-yilda 68–73 foizgacha oshishi prognoz qilinmoqda. Bu o'sish nisbatan mo'tadil bo'lsa-da, ushbu davlatlar uchun xatar darajasi yuqoriroq hisoblanadi, chunki:

- Tashqi qarz ulushi ko'pincha yuqori;
- Valyuta kursi o'zgaruvchanligi kuchli;
- Foiz stavkalari risk premiyasi sababli yuqoriroq.

Shu bois rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda qarz barqarorligi institutsional sifat, fiskal intizom va makroiqtisodiy boshqaruv samaradorligiga bevosita bog'liq. Jadval dinamikasi davlat qarzining pandemiyadan keyingi davrda strukturaviy yuqori darajada saqlanib qolayotganini ko'rsatadi. Bu holat global iqtisodiyotda quyidagi tendensiyalarni yuzaga keltiradi. Foiz stavkalari oshishi sharoitida qarz xizmatiga ketadigan xarajatlarning ortishi. Fiskal siyosat imkoniyatlarining qisqarishi (fiskal makonning torayishi).

Shu bilan birga, qarz darajasining o'sishi inflyatsiyaning avtomatik sababi emas. Agar qarz bozor mexanizmlari orqali moliyalashtirilsa va monetizatsiya qilinmasa, inflyatsion bosim cheklangan bo'lishi mumkin. Ammo fiskal dominanta sharoitida qarzning monetar kengayish bilan qo'llab-quvvatlanishi inflyatsion xatarni oshiradi.

ILMIY XULOSA

2023–2025-yillar uchun prognoz dinamikasi shuni ko'rsatadiki, jahon davlat qarzi yuqori, lekin barqarorlashgan darajada saqlanmoqda. Qarzni qisqartirishning asosiy omili fiskal intizom va iqtisodiy o'sish sur'atlarining tezlashuvi hisoblanadi. Aks holda, yuqori qarz yukining uzoq muddatli saqlanishi moliyaviy barqarorlikka va iqtisodiy rivojlanish istiqbollari salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Umuman olganda, mazkur jadval davlat qarzi dinamikasining post-pandemiya davrida strukturaviy yuqori darajada konsolidatsiyalashganini hamda global makroiqtisodiy siyosatda muvozanatli fiskal boshqaruv zarurligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

2-jadval.

Global inflyatsiya darajasi (%)³⁹

Yillar	OECD mamlakatlari	Rivojlanayotgan davlatlar	Jahon o'rtacha
2021	5,2 %	7,8 %	4,7 %
2022	9–10 %	12–14 %	8,7 %
2023	6–7 %	8–10 %	6,8 %
2024	5–6 %	7–9 %	5,9 %
2025	4–5 %	6–8 %	4,8–5,2 %

2021–2025-yillar davomida global inflyatsiya dinamikasi jahon iqtisodiyotida yuz bergan keskin makroiqtisodiy o'zgarishlarni yaqqol aks ettirdi. Organisation for Economic Co-operation

and Development hamda International Monetary Fund ma'lumotlariga ko'ra, 2021-yilda pandemiyadan keyingi talabning tiklanishi fonida inflyatsiya darajasi sezilarli oshishni boshladi. OECD

³⁹ OECD Inflation Data. <https://data.oecd.org/price/inflation-cpi.htm>

mamlakatlarida inflyatsiya 5,2 foizni, rivojlanayotgan davlatlarda esa 7,8 foizni tashkil etdi. Bu jarayon global iqtisodiyotda talab va taklif nomutanosibligining kuchayishi bilan bog'liq edi. 2022-yilda inflyatsiya o'zining eng yuqori cho'qqisiga chiqdi. OECD mamlakatlarida narxlar o'sishi 9–10 foizgacha, rivojlanayotgan davlatlarda esa 12–14 foizgacha yetdi. Jahon o'rtacha inflyatsiyasi 8,7 foizni tashkil etdi. Ushbu keskin sakrash energiya va oziq-ovqat narxlarining oshishi, ta'minot zanjirlaridagi uzilishlar hamda geosiyosiy ziddiyatlar bilan izohlanadi. Shuningdek, pandemiya davrida amalga oshirilgan keng ko'lamli fiskal va monetar rag'batlantirish choralari inflyatsion bosimning kuchayishiga bilvosita ta'sir ko'rsatdi.

2023-yildan boshlab inflyatsiya pasayish tendensiyasini namoyon eta boshladi. OECD mamlakatlarida inflyatsiya 6–7 foizgacha, rivojlanayotgan mamlakatlarda esa 8–10 foiz oralig'iga tushdi. Bu jarayon markaziy banklarning qat'iy pul-kredit siyosati, foiz stavkalarining oshirilishi va likvidlikning qisqartirilishi bilan bog'liq. 2024-yilda inflyatsiya yanada pasayib, OECD mamlakatlarida 5–6 foiz, rivojlanayotgan davlatlarda 7–9 foiz darajasida shakllandi. 2025-yilda esa global inflyatsiyaning 4–5 foiz atrofida barqarorlashishi prognoz qilinmoqda.

Mazkur davr tahlili shuni ko'rsatadiki, global inflyatsiya jarayonlari siklik va ko'p omilli xarakterga ega. Rivojlanayotgan davlatlar inflyatsiyaga nisbatan yuqoriroq sezgirlik namoyon etadi, bu esa valyuta kursi beqarorligi va importga qaramlik bilan izohlanadi. Rivojlangan davlatlarda esa institutsional barqarorlik va markaziy bank mustaqilligi inflyatsiyani nisbatan tezroq jilovlash imkonini bergan. Umuman olganda, 2021–2025-yillar inflyatsiya dinamikasi global iqtisodiyotda shoklar va monetar siyosat o'zaro

ta'sirining yorqin namunasidir. Inflyatsiya jarayonlari davlat qarzi dinamikasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin, biroq ularning o'zaro ta'siri to'g'ridan-to'g'ri emas. Asosiy rolni fiskal intizom, monetar siyosat qat'iyligi va tashqi iqtisodiy omillar o'ynaydi. Shu bois narxlar barqarorligini ta'minlash uchun kompleks va muvozanatli makroiqtisodiy yondashuv zarur hisoblanadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqotda jahon davlat qarzi dinamikasi va global inflyatsiya darajasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik xalqaro tajriba asosida nazariy hamda empirik jihatdan tahlil qilindi. 2018–2023-yillar ma'lumotlari shuni ko'rsatdiki, davlat qarzi hajmi, ayniqsa 2020-yildagi pandemiya davrida, keskin oshgan bo'lsa-da, inflyatsiya jarayonlari barcha mamlakatlarda bir xil ssenariy asosida shakllanmagan. Bu holat davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasida avtomatik yoki chiziqli bog'liqlik mavjud emasligini tasdiqlaydi.

Empirik natijalar shuni ko'rsatadiki, davlat qarzining inflyatsiyaga ta'siri uning mutlaq hajmiga emas, balki moliyalashtirish mexanizmi va institutsional muhitga bog'liq. Rivojlangan davlatlarda yuqori qarz darajasiga qaramay, markaziy bank mustaqilligi va qat'iy pul-kredit siyosati inflyatsion bosimni nazorat ostida ushlab turishga imkon bergan. Aksincha, ayrim rivojlanayotgan mamlakatlarda fiskal nomutanosibliklar, valyuta kursi beqarorligi va qarzning monetizatsiya qilinishi inflyatsiyani tezlashtirgan.

2022-yildagi global inflyatsion sakrash asosan taklif tomoni shoklari energiya va oziq-ovqat narxlarining oshishi, logistika uzilishlari va geosiyosiy omillar bilan izohlanadi. Bu esa davlat qarzining o'zi inflyatsiyaning yagona yoki asosiy sababi emasligini ko'rsatadi. 2023-yilda esa monetar siyosatning qat'iylashuvi

inflyatsiya darajasining pasayishiga xizmat qilgan.

Umuman olganda, davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasidagi munosabat murakkab va ko'p omilli xarakterga ega bo'lib, fiskal siyosat sifati, markaziy bank mustaqilligi, moliya bozorlarining rivojlanganligi hamda institutsional barqarorlik darajasi bilan belgilanadi. Shuning uchun davlat qarzini boshqarishda muvozanatli fiskal strategiya, samarali qarz boshqaruvi va mustaqil monetar siyosat uyg'unligini ta'minlash barqaror iqtisodiy rivojlanishning asosiy sharti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. International Monetary Fund. (2018–2023). World Economic Outlook Database. Washington, DC.
2. International Monetary Fund. (2022–2023). Fiscal Monitor Reports. Washington, DC.
3. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018–2023). Inflation (CPI) Statistics. Paris.
4. World Bank. (2018–2023). World Development Indicators. Washington, DC.
5. Milton Friedman. (1968). The Role of Monetary Policy. *American Economic Review*, 58(1), 1–17.
6. John Maynard Keynes. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.
7. Robert J. Barro. (1974). Are Government Bonds Net Wealth? *Journal of Political Economy*, 82(6), 1095–1117.
8. Thomas J. Sargent & Neil Wallace. (1981). Some Unpleasant Monetarist Arithmetic. *Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review*, 5(3), 1–17.
9. Stanley Fischer, Ratna Sahay & Carlos A. Végh. (2002). Modern Hyper- and High Inflations. *Journal of Economic Literature*, 40(3), 837–880.
10. Olivier Blanchard. (2019). Public Debt and Low Interest Rates. *American Economic Review*, 109(4), 1197–1229.
11. Carmen Reinhart & Kenneth Rogoff. (2010). Growth in a Time of Debt. *American Economic Review Papers and Proceedings*, 100(2), 573–578.
12. Bank for International Settlements. (2022). *Annual Economic Report*. Basel.